

УДК 658.155

Склярук І.П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Розкрито основні елементи організації управління прибутком підприємства. Наведено особливості інформаційного забезпечення управління прибутком та охарактеризовано основні його показники.

Ключові слова: прибуток, організація управління прибутком, інформаційне забезпечення, показники.

I. Sklyaruk

ORGANIZATION AND INFORMATION MODEL OF PROFIT MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE

The article deals with fundamental elements of profit management of an enterprise. The peculiarities of profit management information provision are given. The fundamental indices of the information provision are described.

Key words: profit, profit management of organization, information provision, index.

Склярук І.П.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ИНФОРМАЦИОННАЯ МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНИЯ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Раскрыты основные элементы управления прибылью предприятия. Приведены особенности информационного обеспечения управления прибылью и охарактеризованы основные его показатели.

Ключевые слова: прибыль, организация управления прибылью, информационное обеспечение, показатели.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток економіки зумовлює зміни в системі управління, що полягає насамперед у зростанні ролі прийняття управлінських рішень підприємства як первинної ланки управління. Результативність управління підприємством значною мірою визначається рівнем його організації та якістю інформаційного забезпечення. Важливе значення в системі інформаційного забезпечення мають дані бухгалтерського обліку. Статистична та бухгалтерська звітність є головним засобом комунікації, що забезпечують достовірне надання інформації про показники фінансового стану. Однією з найважливіших умов успішного управління фінансовим становищем підприємства, прийняття і обґрунтування управлінських рішень керівництвом, що спрямовані на досягнення тактичних і стратегічних цілей господарської діяльності є управління прибутком підприємства.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У працях вчених-економістів питання управління прибутком підприємства знаходиться в центрі уваги. Теоретичні та практичні аспекти проблем управління прибутком висвітлені у працях І.А. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, В.О. Василенко, М.О. Данилюк, О.В. Карпенка, Л.В. Нападовської [1-3]. Проте, дослідження даної проблеми в сучасних ринкових умовах господарювання залишається актуальним, адже, отримання позитивного результату ведення господарювання залежить від правильно організованої та налагодженої системи управління прибутком.

Цілями статті є узагальнення та обґрунтування теоретичних положень і методичних засад з організації процесу управління прибутком підприємства та його інформаційного забезпечення.

Постановка завдання полягає в побудові організаційно-інформаційної моделі управління прибутком підприємства, обґрунтуванні основних її характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Організація управління прибутком підприємства являє собою впорядковану сукупність підрозділів з управління (осіб, які виконують управління) з їх ієрархічними зв'язками, що відображають підпорядкованість як по вертикалі, так і по горизонталі управління. Неодмінною умовою ефективної діяльності таких підрозділів є системний підхід, який має на меті створення цілеспрямованого мінімуму структур, здатних забезпечити ефективну реалізацію функцій управління (рис.1). Впорядкована сукупність підрозділів управління, взаємозв'язок між ними та належне виконання функціональних обов'язків кожного працівника підрозділу є запорукою ефективного процесу управління прибутком підприємства. Діяльність підрозділів регулюється певними вимогами та критеріями щодо процесу управління прибутком, виходячи з поставлених задач та цілей підрозділу, їх прав та повноважень. Це є невід'ємною складовою процесу управління прибутком кожного підрозділу та загалом по підприємству.

Побудова моделі та ефективність управління прибутком визначається специфікою конкретного підприємства, особливостями його фінансово-господарської діяльності, специфікою ринкового середовища її реалізації, чисельністю персоналу. Тому розробка моделі управління прибутком є індивідуальною для кожного підприємства. Проте при цьому використовуються загальні принципи, методи та прийоми – інструментарій управління прибутком.

Рис. 1. Елементи організації системи управління прибутком підприємства
*- розроблено автором за матеріалами досліджень І.А. Бланка, В.П. Пантелеєва [1, с. 59-75; 4, с. 228-232]

Створення ефективної системи управління прибутком досягається шляхом оптимізації взаємовідносин та обміну інформацією між внутрішніми структурними службами та підрозділами підприємства, що пов'язані між собою. Вони повинні забезпечувати розробку та прийняття управлінських рішень з окремих аспектів

формування, розподілу та використання прибутку і нести відповідальність за отримані результати. Враховуючи, що система управління прибутком є складовою загальної системи управління підприємством, її організаційне забезпечення повинно бути інтегроване з загальною організаційною структурою управління. Сукупність функціонально та організаційно поєднаних підрозділів дій і процедур, а також набір математичних та фінансово-аналітичних методів, що визначають методологічну основу узгодження кожного підрозділу системи, формують модель управління прибутком підприємства.

Прибуток є результативним показником діяльності, вираженим у абсолютній величині. Ця величина залежить від зміни абсолютних величин фінансових показників підприємства – отриманих доходів та понесених витрат за певний період часу здійснення господарської діяльності, що є безпосередніми об'єктами управління. Тому досягнення головної мети діяльності – отримання прибутку – залежить від визначених цілей і завдань. Цілі управління прибутком підприємства визначаються виходячи з організаційних особливостей та базових характеристик моделі управління прибутком підприємства як складової управлінського обліку (рис.2).

Рис. 2 Сукупність взаємоузгоджених цілей управління прибутком підприємства

* - складено автором за результатами досліджень Ф.Ф.Бутинця [2]

Досягнення поставлених цілей можливе лише за наявності налагодженої системи управління прибутком підприємства, основними об'єктами якої є:

- управління формуванням прибутку;
- управління розподілом та використанням прибутку.

Ефективність функціонування системи залежить від інформаційного забезпечення, що являє собою сукупність внутрішніх та зовнішніх джерел інформації, які забезпечують цілеспрямоване формування бази даних. Структуру інформаційного забезпечення формують елементи та взаємозв'язки між ними. Відображення господарських процесів та операцій з використанням системи підтримки управління дозволить генерувати нову інформацію, що використовуватиметься при прийнятті управлінських рішень. Важливою складовою функціонування моделі управління прибутком є методологічне забезпечення, основними елементами якого є канали отримання інформації, методи і процедури групування і обробки інформації, в першу чергу – фінансової. Формування інформаційного забезпечення проходить в декілька етапів:

- отримання та узагальнення первинної інформації, її аналіз;
- відображення інформації в регістрах управлінського обліку розрізі центрів відповідальності;
- підготовка агрегованої інформації для прийняття управлінських рішень.

Етапи формування інформаційного забезпечення повинні бути взаємопов'язаними. Це дозволить реалізувати системний підхід до організації інформаційного забезпечення управління прибутком підприємства, заснований на розумінні системи, що складається з окремих, взаємопов'язаних елементів.

Інформаційну базу системи управління прибутком становлять показники фінансових результатів від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності та від надзвичайних подій. Разом з тим, формування системи інформаційних показників управління фінансовими результатами, зокрема, прибутком залежить від галузевих особливостей діяльності підприємства, його організаційно-правової форми господарювання, обсягу й рівня диверсифікації господарської діяльності та інших чинників.

Інформаційна система управління прибутком повинна забезпечувати необхідною інформацією не лише власників та персонал управління, а також інтереси зовнішніх користувачів. Причому коло інтересів внутрішніх та зовнішніх користувачів кардинально відрізняється.

Основними групами показників інформаційного забезпечення управління прибутком із внутрішніх джерел інформації підприємства є:

- планові та нормативні показники діяльності підприємства (операційної, інвестиційної, фінансової діяльності);
- показники фінансової та статистичної звітності підприємства;
- показники управлінського обліку (за видами продукції, за центрами відповідальності, за видами діяльності).

До показників інформаційного забезпечення управління прибутком, що формуються із зовнішніх джерел належать:

- нормативно-регулюючі показники (встановлені нормативи);
- показники, що характеризують загальноекономічний розвиток держави (показники галузевого та макроекономічного розвитку);
- показники, що характеризують кон'юнктуру ринку;
- показники, що характеризують діяльність контрагентів та конкурентів (постачальників, покупців, страхових компаній, банків).

Важливою складовою моделі управління прибутком підприємства є правове поле реалізації моделі (Кодекси, закони України, нормативні акти органів державного регулювання). Разом з тим, суб'єкти господарювання мають право приймати внутрішньогосподарські нормативні документи, що спрямовані на вирішення наступних питань: конкретизація положень законодавчих та підзаконних актів, порядок їх виконання на підприємстві; врегулювання питань, що входять до компетенції підприємства; визначення питань, які не врегульовані законодавчими і підзаконними актами.

Основу інформаційного забезпечення управління прибутком становлять показники фінансового обліку, що мають наступні якісні характеристики:

- ✓ уніфікованість (базуються на загальноприйнятих стандартизованих принципах обліку);
- ✓ висока ступінь надійності (форми звітності надаються як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам, зовнішньому контролю);
- ✓ доступність (інформація є зрозумілою) та прийнятною для читання користувачам, які мають достатні знання;
- ✓ регулярність формування (у встановлені терміни) [3, с. 40-41].

Але база даних, сформована лише за показниками фінансового обліку, буде мати й певні недоліки. Так, більшість показників визначаються, як правило, з періодичністю раз на квартал, раз на рік, тобто присутня низька періодичність отримання інформації, відображення показників по підприємству в цілому, використання показників тільки у вартісному вираженні. Тому для повного відображення ситуації щодо управління

прибутком підприємства варто використовувати і показники управлінського обліку. Вони будуть доповнювати інформаційну базу фінансового обліку. В першу чергу це стосується прийняття тактичних та стратегічних управлінських рішень та планування діяльності підприємства в майбутньому. Встановлені на конкретному підприємстві норми і нормативи доповнюватимуть загальноприйняті на державному рівні, на рівні галузі (наприклад, норми амортизаційних відрахувань, нормативи питомої ваги сировини і матеріалів, норми відрахувань прибутку до резервного фонду). Показники управлінського обліку відображають інформацію як у вартісних, так і у натуральних показниках; затвердження графіку отримання показників здійснюється відповідно до потреб підприємства, що забезпечується інформацією для прийняття оперативних (поточних) управлінських рішень; структурування інформації здійснюється за видами діяльності, центрами відповідальності. Головною відмінністю від показників фінансового обліку є те, що результати управлінського обліку не оприлюднюються і становлять комерційну таємницю.

Невід'ємною складовою організації процесу управління прибутком підприємства є налагодження системи внутрішньогосподарського контролю за підрозділами і службами з управління. Це є одним із основних важелів досягнення міцної фінансової дисципліни на підприємстві, завчасного попередження порушень і недоліків управління. Процес внутрішньогосподарського контролю є цілою системою, починаючи з процесу збору інформації, аналізу інформації з використанням методичних прийомів та способів контролю до формулювання висновків та рекомендацій.

При здійсненні контролю доходів, витрат та прибутку обов'язково проводяться перевірка, оцінювання та моніторинг системи обліку, фінансової та управлінської інформації, ступінь дотримання на підприємстві вимог нормативних актів та внутрішніх документів, економічності та ефективності діяльності [4, с. 110].

Перевірки підлягають законодавчо затверджені та внутрішньо-розпорядчі документи (наказ про облікову політику підприємства; договори з контрагентами; записи за оборотами рахунків; бюджети доходів та витрат; графік сплати податків; фінансова та податкова звітність). При цьому використовуються загальнонаукові та спеціальні методичні прийоми дослідження, які дають можливість комплексно вивчити законність, достовірність та економічну ефективність господарських операцій, пов'язаних з формуванням та використанням прибутку підприємства (рис. 3).

Функції внутрішньогосподарського контролю можуть виконуватись ревізійними комісіями, спеціальними підрозділами з контролю або окремими ревізорами (аудиторами, контролерами), які перебувають в штаті підприємства. Завданнями внутрішньогосподарського контролю є здійснення нагляду і перевірка ефективності використання майна підприємства, законності і доцільності господарських операцій, збереження матеріальних цінностей та коштів, виявлення резервів, запобігання втратам і крадіжкам.

Систему внутрішньогосподарського контролю можна вважати ефективною лише тоді, коли вона забезпечує досягнення поставлених цілей при найменших витратах. При цьому критеріями ефективності внутрішньогосподарського контролю є наступні фактори:

- ✓ кількість та цінність інформації для потреб управління, яка отримується в результаті контролю;
- ✓ витрати коштів на здійснення контролю (вони повинні бути мінімальними), з отриманням максимуму корисної інформації;
- ✓ організаційні витрати, які характеризуються кількістю людей, яких відривають від продуктивної праці для здійснення контролю (чим менше засідань, зборів витрачається на контроль, тим він ефективніший).

Рис. 3. Організаційно-інформаційна модель внутрішньогосподарського контролю прибутку

* - розроблено автором за матеріалами В.П.Пантелєєва [4, с.107]

Висновки. Ефективність та результативність здійснення господарської діяльності, прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства залежить від управління показниками фінансової системи, зокрема, прибутком підприємства. Запропоновано організаційно-інформаційну модель управління прибутком, характерними особливостями якої є: об'єкт управління - результативний показник; визначення основних підрозділів з управління прибутком, їх повноважень та обов'язків; інформаційна база про результати діяльності (показники фінансового та управлінського обліку). Таким чином, досягнення ефективності управління прибутком в сучасних умовах господарювання вимагає відповідально ставитись до процесу організації управління та формування інформаційної бази про узагальнюючий показник діяльності - прибуток, що є необхідним для оперативного управління підприємством і прийняття управлінських рішень загалом.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление прибылью. – 3-е изд., перераб. и доп. - К.: Ника - Центр, 2007. – 768с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Бутинець Ф.Ф., Давидюк Т.В., Малюга Н.М., Чижевська Л.В. - 2 - ге вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 480с.
3. Данилюк М.О. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. / Данилюк М.О., Савич В.І. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.-204с.
4. Пантелєєв В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: [монографія] / Пантелєєв В.П.; Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП «Інформац. – аналіт. агенство», 2008. – 491с.